

Başını Vermeyen Şehit

Ömer Seyfettin

Başını Vermeyen Şehit — Ömer Seyfettin

İlk yayın: Yeni Mecmua, 22 Kasım 1917, sene 1, sayı 25 (kaynak: Vikikaynak sayfa notu)

Ömer Seyfettin 1920 yılında öldü. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca eserin özgün metni kamu malıdır.

Metin, Vikikaynak (tr.wikisource.org) aktarımından alınmıştır:

[https://tr.wikisource.org/w/index.php?](https://tr.wikisource.org/w/index.php?title=Başını_Vermeyen_Şehit&oldid=174448)

[title=Başını_Vermeyen_Şehit&oldid=174448](https://tr.wikisource.org/w/index.php?title=Başını_Vermeyen_Şehit&oldid=174448) (revizyon 174448). Bu aktarım

Creative Commons Atıf-AynıLisanslaPaylaş 4.0 (CC BY-SA 4.0) lisansıya

paylaşılır; bu PDF de aynı lisansla serbestçe paylaşılabilir.

pdfkitaphane.com

"...Hak budur ki, ol guzzâtın içinde böyle gaziler olmasa. Zigetvar'a bu kadar kurbi civarda, cevânib-i erbaa kafir hisarı iken, meks ve ârâm, bâhusus böyle cenge ikdâm ne mümkün idi..."

Peçevî, s.355

Yarın arifeydi. Öbür günkü bayram için hazırlanan beyaz kurbanlar, küçük Grijgal palangasının etrafında otluyorlardı. Karşıda... Yarım mil ötede Toygun Paşa'nın son muhasarasından çılgın kışın hiddeti sayesinde kurtulan Zigetvar Kalesi, sönmüş bir yanardağ gibi, simsiyah duruyordu. Hava bozuktu. Ufku, küflü demir renginde, ağır bulut yığınları eziyor... Sürü sürü geçen kargalar tam hisarın üstünden uçarken sanki gizli bir kara haber götürüyorlarmış gibi, acı acı bağıyorlardı. Palanga kapısının sağındaki beden siperinde sahipsiz bir gölge kadar sakın duran Kuru Kadı yavaşça kımlıdadı; ikindiden beri rutubetli rüzgarın altında düşünüyor, uzakta, belirsiz sisler içinde süzülen kurşuni kulelere bakıyordu. Bunların hepsi Türklerin elindeydi. Yalnız şu Zigetvar...

Yıkılmaz bir ölüm seddi halinde "Kızılelma" yolunu kapatıyordu. Sanki bu uğursuz kargalar hep onun mazgallarından taşıyor, anlaşılmasa bir lisanın çirkin küfürlerine benzeyen sesleriyle her tarafı gürültüye boğuyorlardı. Kuru Kadı içini çekti. Sonra "Ah..." dedi. İncecik, sinirli boynunun üstünde bir taş topuz gibi duran çıkık alınlı, iri kafasını salladı. Yeşil sarığını arkaya itti. Islak gözlerini ovuşturdu. Şimdiye kadar, asker olmadığı halde, her muharebeye girmişti. Birkaç bin yeniçeriyle dört beş topu olsa... Bir gece içinde şu kaleyi alıvermek işten bile değildi! Şimdi vâkıa müstakildi. Ne isterse yapabiliirdi. Palanganın kumandanı Ahmed Bey, öteki boy beyleriyle beraber Toygun Paşa ordusuna katılıp Kapuşvar fethine gitmişti. Kapuşvar'dan sonra Zigetvar'ı saran ordu, kışın aman vermez zoruyla, zaptı yaza bırakarak Budin'e dönünce, o da

askerleriyle tekrar palangasına gelmemiş, Toygun Paşa'nın yanında kalmıştı. Bugün Grişgal'den altı mil uzaktaydı. Palangaya yalnız Kuru Kadı karışiyordu; esmer, zayıf yüzünü buruşturdu: "Palanga, palanga...Ammu topu tüfeği kaç kişi?" dedi. Bütün genç muhâripleri, Ahmed Bey, beraberinde götürmüştü. Hisardakiler zayıflardan, bekçilerden, hastalardan, ihtiyar sipahilerden ibaretti. Hepsî yüz on üç kişiydi!!! Düşman, galiba öteki palangalardan çekiniyordu. Yoksa burasını bırakmaz, mutlaka almaya kalkardı. Biraz eğildi. İnce yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağıya baktı. İki üç asker beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor tos vurduruyordu. Öbürleri elleri silahlarında bu oyunu seyrediyordu. Bağırды:

— Oynamayın şu hayvanla...

.....

Askerler, başlarını tepelerinden gelen sese doğru kaldırdılar. Kuru Kadı'dan hepsi çekinirlerdi. Gayet sert, gayet titiz, gayet sinirli bir adamdı. Âdeta deli gibi bir şeydi. Sabahtan akşama kadar namaz kılar, zikreder, geceleri hiç uyumazdı. Daha yatıp uyuduğunu kalede gören yoktu. Vali Ahmed Bey ona "bizim yarasa" derdi. Zavallının "dâûsseher" denilen hastalığını kerametine de yoranlar vardı. Tekrar bağırды:

— Haydi, artık akşam oluyor, içeri alın onları.

.....

Askerler koyunları toplamaya başladılar. Kuru Kadı'nın dirsekleri acıdı. Doğruldu. Tekrar Zigevar'a baktı. Üst tarafındaki göl, kirli bakır bir levha gibi yeri kaplıyordu. Kargalar, havaya boşaltılmış bir çuval canlı kömür ellemeleri gibi karmakarışık geçiyorlar, sükûtu parçalayan keskin, sivri sesleriyle gıkıyorlardı. Kalbinde ağır bir elem duydu. "Hayırdır inşallah..." dedi. Canı o kadar sıkılıyordu ki...

Elleri arkasında, başı önüne eğik, bastığı siyah kaplama taşlarına görmez bir dikkatle bakarak yavaş yavaş yürüdü. Derin bir karanlık kuyusunu andıran merdivenin dar basamaklarında kayboldu.

* * *

... Arife sabahı, herkes uyurken, o, her vakitki gibi yine uyanıktı! Mescit odasının önündeki taş yalakta, iki büklüm, abdestini tazeliyordu. Giden gece, daha gölgeden eteklerini toplayamamıştı. Bahçeye çıkan kapı kemerinde asılı kandil, sönük ziyasıyla, duvarları titretiyordu.

— Hey, çavuşbaşı... Hey!...

.....

Elinden ibriği bıraktı. Kulak kabarttı. Bu, kuledaki nöbetçinin sesi idi. Kolları sıvalı, ayakları çıplak, başında takke, hemen yukarı koştu. Merdivende çavuşa rastgeldi. Onu itti. Yürüdü. Nöbetçinin yanına atıldı:

— Ne var?

— Kaleden düşman çıkıyor.

.....

Erguvanî bir esmerlik içinde siyah bir kaya gibi duran Zigetvar'a baktı. Bu kayadan yine koyu, uzun bir karartı süzülüyor, palangaya doğru akıyordu.

— Bize geliyorlar!..

Dedi. Çavuşa döndü:

— Haydi, gazileri uyandır. Kurban bayramını bugünden yapacağız. Koş. Bana da çabuk topçuyu gönder.

.....

Çavuş, bir eliyle bakır tolgasını tutarak, koştu. Merdivene daldı. Kuru Kadı, uzakta, kara yerin üstünde daha kara bir leke gibi yavaş yavaş ilerleyen düşman alayına dikkatle baktı. Gözlerini küçülttü,

büyüttü. Önlerinde birkaç top da sürüklüyorlardı. Binden ziyadeydiler. Halbuki hisardaki gaziler? Kendisiyle beraber yüz on dört kişi... "Ama, yine haklarından geliriz!" dedi. Uyanan, yukarı koşuyordu. Hisar kapısının iyice bağlanmasını emretti. Sarığını, cübbesini, kılıcını, tüfeğini getirtti. İhtiyar topçu gelince, ona da, hemen "haber topları"nı atmasını söyledi. Bu bir âdetti. Taarruza uğrayan bir palanga hemen "işaret topu" atarak etraftaki kuleleri imdadına çağırırdı.

Biraz sonra düşman hisarın önünde, harp nizamına girmiş bulunuyordu. Toplar başsız, gür ejderha yavruları gibi siyah ağızlarını bedenlere çevirmişti. Türkçe bağırıyorlar:

— Size teklifimiz var. Elçimizi içeri alır mısınız?

Kuru Kadı:

— Alırız. Gönderin, gelsin!

Cevabını verdi. Bedenler, kalkanlı, tüfekli, oklu gazilerle dolmuştu. Palanganın ruhu, neşesi, keyfi olan iki arkadaşı, bu esnada tuhaf tuhaf laflar söyleyip yine herkesi güldürüyordu. Bunların ikisine de "deli" derlerdi:

Deli Mehmed, Deli Hüsrev... Serhat muharebelerinde, hayale sığmayacak yararlılıklarıyla masal kahramanları gibi inanılmaz bir şöhrat kazanan bu iki deli, hiçbir nizam, hiçbir kayda, hiçbir zapt ü rapta girmeyen, dünya şerefinde gözleri olmayan Anadolu dervişlerindendi. Her zaferden sonra kumandanları onlara rütbe, hilat, murassâ kılıç gibi şeyler vermeye kalkınca, gülerler: "İstemeyiz fâni vücuda kefen gerektir. Hilat nâdanları sevindirir..." derler, hak uğrındaki gayretlerine ücret, mükafat, şâbâş kabul etmezlerdi. Harp onların bayramıydı. Tüfekler, oklar atılmaya, toplar gürlemeye, kılıçlar, kalkanlar şakırdamaya başladı mı, hemen coşarlar, kendilerinden geçerler; naralar savurarak düşman saflarına

saldırırlar, alevli gözlerle takip edilemeyen birer canlı yıldırım olup tutuşurlardı.

Kuru Kadı, onların herkesi güldüren münakaşalarını, saçma sapan sözlerini gülümseyerek dinlerken, elçiyi yanına getirdiler, iki deli de sustu. Herkes kulak kesildi. Bir elçi Türkçe biliyordu. Küstahça tekliflerini söyledi.

Palangayı saran Zigetvar kumandanı Kıracın'dı. Yanında iki bine yakın muharibi vardı. Grişgal'ın "Vire" ile verilmesini istiyordu. Ateşe, nura, haça, İncil'e, Zebur'a yemin ediyor; çıkıp giderken muhafızlara hiçbir ziyanı dokunmayacağına dair söz veriyordu. Kuru Kadı:

— Pekâlâ!... Haydi git. Biz aramızda anlaşalım, kararımızı size öğleden sonra bildiririz!

Diye elçiyi aşağı gönderip kapıdan attırdı. Sonra etrafındakilere döndü. Şöyle bir göz gezdirdi. Sırtının hafif kamburu içeri çekildi:

— İşittiniz ya, gaziler! dedi, Kıracın haini bizim yüz on dört kişiden ibaret olduğumuzu anlamış... Üzerimize iki bin kişi ile geldi. Teklif ettiği "Vire"yi kabul etmek isteyenler varsa ellerini kaldırsın!

—

Kimsenin eli kalkmadı.

— Öyleyse hazır olalım. Haydi...

Bir gürültüdür koptu:

— Hazırız....

— Hepimiz, hepimiz...

— Hepimiz, hepimiz hazırız.

— Kılıçlarımız, kalkanlarımız yağlı.

— Oklarımız bağlı.

— Yatağanlarımız keskin...

— Bugün nusret bizim.

— Âmin, âmin...

.....

Kuru Kadı:

— Yarabbelâlemîn...

Diye ellerini kaldırdı. Bir duaya başlayacaktı. Deli Mehmed yalın kılıç karşısına dikildi. Palabıyıklı, gök gözlü, geniş beyaz çehresi, yeni doğmuş bir ay gibi parlıyordu:

— Duayı bırak efendi, dedi, gaza duadan efdaldır. Gel... Lütfet. Bize şu kapıyı aç. Kalbindeki korkuyu at. İşte hepimiz hazırız. Şuayağımıza gelen gaza fırsatını kaçırmayalım.

Kuru Kadı'nın elleri aşağı düştü. Deli Hüsrev de arkadaşının yanına sokulmuştu. Bütün gaziler bu iki delinin arkasına üşüştü. Sanki hepsi bir anda deli oldular... Hepsi bir ağızdan:

— Aç bize kapıyı, aç...

Diye bağırmaya başladılar. Kuru Kadı'nın iri patlak gözleri yaşardı. Yüzü sapsarı oldu. Uzun siyah sakalı kımıldadı. İki deliyi bile titreten, bütün gazilerin saçlarını ürperten ilahî bir mersiye ahengi kadar müessir sesiyle haykırdı:

— Meydan erleri! Ey mertler! Padişahımız Süleyman Gazi aşkına şu sözümü dinleyiniz. Benim muradım sizi gazadan menetmek değildir. Bugün can, baş feda olsun... Bâhusus yarın kurban bayramı... Fakat bakınız maksadım ne? Bugün Cuma, hem de arife... Bugün hacılarımız Arafat'ta, diğer müminler camilerde bizim gibi gazilerin nusreti için dua etmekte... Bunda şüphesi olan var mı?

— Hayır.

— Hayır, asla...

— Hayır.

— O halde münasip olan budur ki, biz de namazlarımızı eda edelim. Gözlerimizin yaşını dökelim. Dua edelim. Birbirimizle

helalleşelim. Sonra gazaya girişelim. Kalanlarımız gazi, ölenlerimiz şehit olsun! Dünyada iyi nam ile anılalım. Ahirette Peygamberimizin alemi dibinde toplanalım... Ne dersiniz?

— Hay, hay.

— Muvâfık...

— Pekâlâ!

....

Gazilerin hepsi buna razı oldu. Öğleye kadar durdular. Abdest aldılar, namaz kıldılar, tekbir çektiler, helalleştiler. Kıracın'in askerleri sardıkları palangadan yükselen derin uğultuyu hep teklif ettikleri "Vire" münakaşasının gürültüsü sanıyorlardı.

* * *

Ansızın, uzaktaki Türk kulelerinden atılan "işaret topları" işitildi. Bu, "Biz, dörtнала geliyoruz!" demekti. Kuru Kadı, eliyle hisarın kapısını açtı. Grişgal gazileri "Allah, Allah" naralarıyla müthiş bir çöl fırtınası gibi fışkırdılar. İki koldan hücum olunuyordu. Kollardan birisine Deli Hüsrev, birisine Deli Mehmed baş olmuştı.

Ovada, Grişgal'e gelen yollardan bir toz dumandır kalkıyordu. Nice bin atlı imdada koşuyor sanılırdı. Düşman, bu hâli görünce şaşırıldı. İki ateş arasında kaldığını anladı. Halbuki toz duman içinde yaklaşanlar ancak beş on gaziydi.

... Bozgun başladı.

Deli Mehmed'le Deli Hüsrev'in takımları düşmanı kaçırmamak için iyice sarıyordu. Kuru Kadı cübbesini atmıştı. Elinde kılıç, teşcî ettiği gazilerin arkasından yürüyordu. Deli Hüsrev, bir sarhoş gibi Kıracın'in alayına dalmış, kesiyor, kesiyor... İnanılmaz bir çabuklukla kaçanlara yetişiyor, ikiye biçiyordu.

Kuru Kadı'nın gözleri Deli Mehmed'i aradı.

Bakındı, bakındı.

Göremedi.

Acaba o muydu? Yüreği ağzına geldi. Düşman safına karışıp kaynaşan kolun arkasında iri bir vücut yere uzanmıştı. Elli altmış adam kadar kendisinden uzaktı. Siyah, yüksek atlı bir şövalye, uzun bir kargıyı bu uzanmış vücuda saplıyordu. Durmadı. İlerledi. Koşarken ayağı bir taşa takıldı. Yuvarlanıyordu. Kılıcı ileri fırladı. Hemen toplandı. Kalktı. Düşen kılıcını aldı. Doğruldu. Koşacağı tarafa baktı. Şövalye atından inmiş, kargıladığı şehidin başını teninden ayırmıştı. Bir anda, bu kestiği baş elinde, yine siyah bir ifrit gibi şahlanan atına sıçradı. Kaçacaktı... Kuru Kadı, bütün kuvvetiyle ona yetişmek için koşarken, baktı ki, solu ilerisinde Deli Hüsrev kalkanını sallayarak, avazı çıktığı kadar bağıyor:

— Mehmed, Mehmed!.. Canını verdin!.. Başını verme Mehmed!..

Bu nara o kadar müthiş, o kadar müessir, o kadar yanıktı ki... Kuru Kadı: "Vah, Deli Mehmedmiş!" diye olduğu yerde dikildi kaldı. Durur durmaz, o an, kırk adım kadar yaklaştığı kesik başlı şehidin yerden fırladığını gördü. Nefesi tutuldu. Şaşırdı. Bu başsız vücut uçar gibi koşuyordu. Kendi kellesini götüren zırhlı şövalyeye yetişti. Eliyle öyle bir vuruş vurdu ki...Lâin hemen yüksek atından tepesi üstü yuvarlandı. Götürmek istediği baş elinden yere düştü. Deli Mehmed'in başsız vücudu canlıymış gibi eğildi. Yerden kendi kesik başını aldı. Hemen oracığa, yorgun bir kahraman gibi, uzanıverdi. Bunu Kuru Kadı'dan başka kimse görmemişti! Herkes kaçan düşmanı kovalıyordu. Yalnız Deli Hüsrev:

— Yüzün ak olsun, ey celâsın! diye bağırdı. Sonra Kuru Kadı'ya doğru koşarak sordu:

— Nasıl, gördün mü bu civanı?

—

— Görmedin mi?

—

Kuru Kadı sesini çıkaramadı. Gördüğü harika onu dondurdu. Olduğu yerde öyle dimdik kaldı. Sanki ölmüştü. Deli Hüsrev onu hızla sarstı.

— Ne durursun be, can! Ne oldun, haydi gazaya... Düşman kaçıyor. Deli Hüsrev'in kalkması Kuru Kadı'ya baştan can verdi. "Allah, Allah" diyerek ileriye atıldı. Mücahitlere karıştı.

Cenk akşama kadar sürdü.

Er meydanının kanlı yüzüne "gece siyah saçlarını" dağıtırken münadinin:

— Gaziler hisara!...

Sadâsı duyuldu. Dönen gaziler içinde kılıcından kanlar damlayan Kuru Kadı, birkaç sipahi ile dışarıda kaldı. Yaralıları taşıttı. Şehit olanları saydırdı. Bunlar tam on dokuz kahramandı... Düşman altmış dört ceset bırakmış, diğer ölülerinin hepsini kaçırmıştı. Kuru Kadı, sabahtan beri yemek yememiş, su içmemiş, durup dinlenmemişti... Toplattığı şehitleri hisarın önündeki meydana yığdırdı. Şehit Deli Mehmed'in naaşını kendi buldu. Kesik başı koltuğunda, uyur gibi, sakın yatıyordu. Olduğu yerde gömdürdü. Sonra yanındakileri savdı. Bu taze mezarın başına çöktü. Ezberden "Yâsin" okumaya başladı. Dışarlarda kimse yoktu, yalnız uzakta palanga kapısındaki nöbetçi dolaşıyordu. Kuru Kadı okurken, önündeki mezarın birden yeşil nurlarla tutuştuğunu gördü. Sesi kısıldı. Dudaklarını oynatamadı. Çeneleri kitlendi. Bu yeşil nurun içinde Deli Mehmed'in kanlı boynuna sarılmış beyaz kanatlı bir melâike, hem onu nurdan elleriyle okşuyor, hem açık alnını öpüyordu. Bu sıcak, bu yeşil nur büyüdü. Taştı. Bütün âlem bu nurun içinde kaldı. Kuru Kadı'nın gözleri kamaştı. Ruhu yandı. Kendinden geçti.

* * *

Onu, daha ilk defa böyle derin bir uykuya dalmış gören yoldaşları zorla kaldırdılar. Koltuklarına girdiler:

— Haydi, kapı kapanacak, dediler; içeri gir.

Kuru Kadı'nın dili tutulmuştu. Cevap veremedi. Sarhoş gibi sallana sallana hisara girdi. Hâlâ titriyordu. Palanganın içinde Deli Hüsrev'in menziline geçerken durdu. Kulak verdi; ağlıyor mu, inliyor mu diye... Hayır, Deli, şıkır şıkır, atını kaşağılıyor, keyifli bir türkü söylüyordu. Seslendi:

— Hüsrev!..

— Efendim?

.....

Kapı açıldı. Kaşağı elinde, kolları paçaları sıvalı, başı kabak Deli Hüsrev... Daha Kuru Kadı bir şey sormadan:

— Gördün mü Deli Mehmed'in zevkini? dedi.

— Siz de benim gibi buradan gördünüz mü?

— "Gözlüye hod gizli yoktur!"

Küttektek kapıyı kapadı. Yine türküsüne başladı.

.....

Kuru Kadı palangada sabahı dar etti. Güneş doğmadan Deli Mehmed'in mezarına koştu. Artık bütün günlerini bu mezarın başında geçiriyordu. Bu mezarın daimi ziyaretçisi oldu. Büyük bir taş yontturdu. Yazdırdı. Başına diktirdi. Beş vakit namazlarını bile cemaatine bu kabrin başında kıldırmak isterdi. Artık ne hâcet dilese, ne muradetsse, ona nâil oluyordu.

Grijgal'de, komşu palangalarda Kuru Kadı için "deli oldu" diyorlardı. Her an "bekâ" bâdesi ni içmiş ezeli bir sarhoş gibi nihayetsiz bir gaşy, pâyansız bir şevk, sükûn bulmaz bir heyecan içinde yaşıyordu. Fakat nasıl "deniz çanağa sığmaz"sa, onun büyük

sırrı da ruhuna sığmadı. Taştı. Huruç günü gördüğü harikayı herkese anlatmaya başladı. Hatta daha ileri gitti, çok iyi okuduğu "Mevlid-i Şerîf" lisanıyla o gün gördüğünü yazdı. Yüzlerce beyitlik bir destan düzdü.

Ama o zaman eski şevki kayboluverdi. Ruhuna koyu bir karanlık doldu. Kalbine acı bir ağırlık çöktü. Artık Deli Mehmed'in yeşil nurdan mezarı içinde sürdüğü ilahî zevki göremez oldu. Bu mahrumiyet onu delirtti. Yemekten, içmekten kesildi. Bir gün yine perişan, kırlarda dolaşırken Deli Hüsrev'e rastgeldi. Meğer o da geziniyormuş. Elindeki yayıyla yavaşça Kuru Kadı'nın arkasına dokundu.

— Ahmak, dedi, neye gördüğünü halka söyledin? Adam gördüğünü kâle geçirirse kazandığı hâli kaybeder. Eğer susaydın, gördüğün keramete ölünceye kadar şahit olacaktın...

Kuru Kadı yere diz çöktü, ağlamaya başladı:

— Çok perişanım, diye inledi, lütfet. Gel, beni gaflet uykusundan uyandır. Benim o görmüş olduğum ahvâl ne hikmettir? İçinde aklımı kaçırdığım bu mehâbet, bu heybet nedir? Benimle senden başka onu gören oldu mu?

— Bir gören daha var. O "can" herkese görünmez.

— Kimdir?

— Bilemezsin...

— Başkaları görmedi de, biz ikimiz niçin gördük?

— Şehitlik müjdesidir! İkimiz de mutlaka şehit düşeceğiz!..

.....

.....

Kuru Kadı, gittikçe öyle serseri, öyle perişan, öyle berbat oldu ki... Kendisini o kadar seven Vali Ahmed Bey bile, Budin'den gelince, onun hallerine dayanamadı. Nihayet "Bu meczup bir kişidir.

Palangada hizmetinden istifade olunamaz." diye geriye göndermeye mecbur oldu. Aradan epey zaman geçti. Serhadde değil, hatta Grişgal hisarında bile herkes Kuru Kadı'yı unuttu. Yalnız yazdığı destan okunuyor, hiç unutulmuyordu.

* * *

On iki sene sonra...

Zigetvar'ın zaptı akşamı yaralılar toplanırken meşhur kahraman Deli Hüsrev'in —bir gülleyle parçalanmış— naaşı yanında, uzun boylu, ak saçlı, ak sakallı, yeşil cübbeli bir şehit buldular. Kibleye karşı yüzükoyun uzanmış yatan bu şehidin büyük, yeşil sarığı henüz bozulmamıştı. Üzerinde hiçbir silah yoktu. Yarası, neresinden olduğu belli değildi. Günlerce süren muhâsara esnasında hiç kimse böyle bir adam görmemişti. İnceden inceye tahkikat yapıldı. Kim olduğu bir türlü anlaşılamadı. O vakit birçok gazilerin "gayp ordusundan imdada gelmiş bir velî" sandıkları bu şehit, acaba, Grişgal hisarının o eski meczup kadısı mıydı?